

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie.

Wysoki Sejmie!

Spełniając polecenie Wysokiego Sejmu zreorganizowania szkoły ogrodniczej w Tarnowie w tym kierunku, „iżby plan nauk teoretycznych opowiadał poziomowi umysłowemu uczniów do tej szkoły przyjmowanych“, Wydział krajowy wygotował plan zasadniczych zmian reorganizacyjnych, przedłożył go sekcji stałej komisji dla spraw rolniczych i ma zamiar wprowadzić go z nowym rokiem szkolnym w życie. Plan ten jest opartym na zasadach zawartych w sprawozdaniu komisji gospodarstwa krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie za rok 1900, a mianowicie:

„by bez obniżenia poziomu praktycznego wykształcenia uczniów, usunięto z planu nauk teoretycznych wszystko to, co praktycznemu wykształceniu bezpośrednio nie pomaga a przeciwnie staje się u uczniów podniętą do przesadnego o sobie i swem wykształceniu rozumienia. Komisya nie sądzi n. p., by utrzymanie nadal obowiązkowej nauki języka niemieckiego było dla przyszłych ogrodników u nas niezbędnem. Komisya wyraża przekonanie, że jeżeli głównym celem szkoły ogrodniczej ma być podniesienie ogrodnictwa w kraju, jako jednej z ważnych a bardzo u nas zaniedbanej gałęzi producyi, to należy dążyć do takiego wykształcenia uczniów, by ci po ukończeniu szkoły w kraju jako ogrodnicy pozostawali i nie mogli uważać dla siebie za możliwe i korzystne przyjmowanie obowiązków po za krajem, lub też przenoszenie się do innych zawodów. Komisya nie uważa dalej za wskazane, by nadal przyjmować do szkoły kandydatów wprost po ukończeniu szkoły ludowej, nie posiadających często najmniejszej wprawy w najprostszych robotach ogrodniczych. Należałoby więc na przyszłość wymagać wykazania się jednoroczną przynajmniej praktyką ogrodniczą. W nauce praktycznej należy główny nacisk na przynoszące dochód gałęzi ogrodnictwa t. j. producyę warzyw i sadownictwo i należy rozważyć, czy przestrzeń zajęta pod ogród szkolny nie jest za małą, by obok wysoko istotnie stojącego warzywnictwa, także sadownictwo należycie można było rozwinać“. Stosując się do tych uwag i opierając się na §. 1. statutu organizacyjnego szkoły, który wykształcenie ogrodników uzdolnionych do prowadzenia ogrodów wiejskich określa jako cel szkoły, Wydział krajowy wprowadził następujące zmiany w organizacji szkoły. Naukę trzyletnią skraca się na lat dwa, wprowadzając jednak jako zasadniczy warunek przyjęcia do szkoły przynajmniej jednoroczną praktykę w którymś z lepszych ogrodów. Rok praktyki takiej stanie się dla ucznia rokiem próby, o ile kwalifikuje się do zawodu ogrodniczego, prócz tego nabędzie on tam pewnej wprawy i wytrwałości w pracy oraz pozna zasadnicze zajęcia ogrodnicze, co mu wielce ułatwi naukę w szkole ułtawi.

W programie nauk wprowadzone zostały następujące zmiany:

1. Usunięcie zupełnie nauki języka niemieckiego w myśl życzenia komisji sejmowej gospodarstwa krajowego. Nauka języka niemieckiego na kursie trzyletnim dawała nader małe rezultaty, przy skróceniu kursu korzyści z nauki tej musiałyby się tak znacznie zmniejszyć, że uczniowie z tej nauki nie odnieśliby prawie żadnej korzyści.

2. Zmniejszenie godzin nauki rachunków z 7 na 6.

3. Połączenie geometrii z miernictwem i traktowanie przedmiotów tych wyłącznie w zastosowaniu praktycznym.

4. Zniesienie osobnych wykładów chemii, fizyki i zoologii a wprowadzenie nauki „wiadomości elementarnych z nauk przyrodniczych.

5. Dodanie 1 godziny kaligrafii więcej a mianowicie zamiast 3 godzin 4 godziny; a zmniejszenie godzin rysunków z 12 na 6.

6. Wprowadzenie nowego przedmiotu „Zasady gospodarstwa rolnego wraz z nauką o glebie i nawozach“ a zniesienie „zasad ogrodnictwa“, który to przedmiot w drugiej części a mianowicie w nauce „O glebie i nawozach“ znajduje najzupełniejsze swe uzupełnienie. Zapoznanie chłopca, który ma być w przyszłości wiejskim ogrodnikiem i nie raz będzie się musiał zająć polową uprawą, z zasadami gospodarstwa rolnego jest niezbędne.

7. Zwiększenie ilości godzin sadownictwa z 7 na 8 godzin i dodanie nowego przedmiotu „O przeróbce owoców i warzyw“.

8. Zmniejszenie godzin nauki kwiaciarstwa gruntowego i szklarniowego z 7 na 4 godzin.

9. Usunięcie nauki uprawy chmielu.

10. Z nauk pomocniczych wprowadzenie „nauki ratowania w nagłych wypadkach“.

11. Z zajęć praktycznych wprowadzenie „praktycznej nauki najelementarniejszych zasad koszykarstwa, ślusarstwa, stolarstwa i szklarstwa“, przez wieczorną pracę uczniów w warsztatach szkolnych dwa razy tygodniowo w półroczu zimowym. Celem tej nauki jest, by ogrodnik mógł sam wykonać te roboty praktyczne, które są w jego zawodzie konieczne.

Sprawy frekwencyi w szkole oraz postępów uczniów nie przedstawiamy szczegółowo, są one bowiem obszernie przedstawione w sprawozdaniu dyrekcyi.

W sprawozdaniu swem komisya gospodarstwa krajowego porusza myśl, „że należałoby ogród szkolny przez przyłączenie ofiarowanych bezpłatnie przez miasto Tarnów pięciu morgów powiększyć. W ten sposób bowiem możnaby powiększyć roczną produkcję szczepków owocowych, co i ze względu na podniesienie sadownictwa w najbliższej okolicy i ze względu na praktykę uczniów jest bardzo pożądanem“.

Wydział krajowy, idąc za wskazówkami komisyi, uznaje korzyści powiększenia ogrodu szkolnego, nie przedstawia jednak żadnych wniosków w tej mierze z powodu znacznych kosztów, jakieby były połączone z adaptacją, urządzeniem i oparkaniem nowego ogrodu.

Aleg. Na podstawie powyższego sprawozdania przy dołączeniu ./- rocznego sprawozdania dyrekcyi szkoły Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Józef Wereszczyński w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie

za rok szkolny 1899/900.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Celem krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie jest wykształcenie ogrodników uzdolnionych do prowadzenia ogrodów wiejskich. Do tego celu zdąża szkoła nietylko przez udzielanie wychowankom swoim zawodowej wiedzy, ale także przez ugruntowanie i uzupełnienie wykształcenia ogólnego, jakie ze szkoły ludowej przynoszą i przez pielęgnowanie ich strony moralnej i religijnej.

Do szkoły może być przyjęty każdy kandydat, który:

1. wykaże, że ukończył z dniem przyjęcia przynajmniej 15. rok życia, odbył z dobrym postępem obowiązkową naukę w szkole ludowej, jest fizycznie i umysłowo zdrowy i nienagannyh obyczajów;

2. w terminie przez Dyrekcyę oznaczonym złoży egzamin wstępny, służący do ocenienia, czy kandydat wogóle jest dostatecznie rozwinięty, aby mógł korzystać z nauk w tej szkole udzielanych.

Kandydaci, którzy odbyli przynajmniej jednoroczną praktykę ogrodniczą, a czynią zadość wyżej wymienionym warunkom, mają pierwszeństwo do przyjęcia.

Koszta utrzymania ucznia w zakładzie wynoszą 330 koron rocznie, za co otrzymuje mieszkanie, pościel, wikt, pranie, światło, ubranie, oprócz bielizny i obuwia, w które każdy wstępujący do zakładu zaopatrzony być powinien dostatecznie z domu.

Synowie ubogich rodziców mogą być przyjęci na koszt funduszu krajowego.

Nauka trwa trzy lata, a rok szkolny rozpoczyna się z początkiem kwietnia każdego roku.

Przy końcu każdego półroczu szkolnego składają uczniowie egzamin ze wszystkich nauk udzielanych w tym czasie, jakoteż z nabytej wprawy w wykonywaniu prac i czynności zawodowych.

O wyniku egzaminu zawiadamia kierownik szkoły listownie rodziców, lub opiekunów każdego ucznia.

Uczeń, który przy egzaminie rocznym nie otrzymał przynajmniej dostatecznego postępu z każdego przedmiotu nauki, nie może przejść na rok wyższy. Pozwolenie do powtarzania zamiedbanego roku może udzielić Wydział krajowy na przedstawienie kierownika szkoły, jeżeli uczeń wytrwałą pracą i wzorowem zachowaniem się na to zasługuje.

Po ukończeniu całego trzechletniego kursu nauk, zdaje każdy uczeń egzamin końcowy, czyli główny z całości nauk zawodowych przed osobną komisją egzaminacyjną, a w razie pomyślnego wyniku tego egzaminu, otrzymuje świadectwo „ukończenia nauk“ wystawione według wzoru przez Wydział krajowy zatwierdzonego.

Jeżeli zaś uczeń egzaminu tego z postępowem przynajmniej dostatecznym nie złoży, otrzymuje świadectwo odbycia całego kursu nauk ze stopniem niedostatecznym nabytej w szkole wiedzy. Innych świadectw szkoła nie wydaje.

II. Skład grona nauczycieli.

1. Kierownik zakładu i nauczyciel fachowy Wojciech Maciaszek uczył sadownictwa, warzywnictwa, kwieciarstwa szklarniowego, uprawy chmielu, uprawy wikliny koszykarskiej i pszczelnictwa.

2. Katecheta ks. Franciszek Pałka udzielał nauki religii.

3. Nauczyciel fachowy Antoni Kurowski, który w r. b. na zajmowanej posesji został stabilizowany, uczył: kwieciarstwa gruntowego, hodowli drzew i krzewów ozdobnych, botaniki ogrodniczej, ogólnych zasad ogrodnictwa i zoologii, zastosowanej do ogólnych potrzeb ogrodnika.

4. Nauczyciel do nauk ogólnie kształcących Wiktor Tabeau uczył: języka polskiego i niemieckiego, arytmetyki i geometrii, geografii i historii polskiej, fizyki i chemii w zastosowaniu do ogrodnictwa, rysunków, kaligrafii, miernictwa i niwelacji.

5. Instruktor Kazimierz Ligęza dozorował uczniów w zakładzie i podczas zajęć praktycznych.

III. Nauki w szkole udzielane.

Nauka jest teoretyczna i praktyczną i obejmuje następujące przedmioty:

a) z nauk ogólnie kształcących i podstawowych:

1. religia, 2. język polski, 3. język niemiecki, 4. arytmetyka i geometria, 5. geografia i historia, 6. fizyka, 7. chemia, 8. botanika ogólna i szczegółowa, 9. rysunki, 10. praktyczne miernictwo i niwelacja, 11. zoologia, 12. kaligrafia.

b) z nauk zawodowych:

1. ogólne zasady ogrodnictwa, 2. warzywnictwo, 3. sadownictwo, 4. kwieciarstwo gruntowe i szklarniowe, 5. hodowla drzew i krzewów ozdobnych, 6. zasady zakładania i utrzymywania ogrodów.

c) z nauk pomocniczych:

1. uprawa chmielu, 2. uprawa wikliny koszykarskiej, 3. pszczelnictwo.

Nauka teoretyczna odbywa się w izbach szkolnych i bywa popieraną demonstracjami w szkole i ogrodzie. Nauka przedmiotów zawodowych i pomocniczych bywa zawsze demonstrowaną w ogrodzie i stwierdzaną licznymi przykładami tak podczas ćwiczeń praktycznych w ogrodach szkolnych i w ogrodzie miejskim, jakoteż w ogrodach prywatnych, do których uczniowie od czasu do czasu odbywają wycieczki. Podręczników używają uczniowie tylko przy nauce przedmiotów ogólnie kształcących i podstawowych (z wyjątkiem fizyki, chemii i botaniki), nauk zawodowych i pomocniczych uczą się uczniowie z wykładu nauczyciela, który w sposób możliwie najzrozumialszy i treściwy nauki udziela, a przy powtarzaniach i demonstracjach według potrzeby uzupełnia i objaśnia.

Naukę praktyczną pobierali uczniowie przede wszystkim w ogrodach szkolnych, a w ogrodzie miejskim i w ogrodach prywatnych, o ile dostarczały materiał potrzebny do nauki, a którego ogród szkolny na razie dostarczyć nie mógł.

W ogrodach szkolnych uczyli się uczniowie praktycznie przyrządzania kompostów, uprawy ziemi, rozmnażania uprawy i przechowywania roślin warzywnych i produkcji nasion, dalej rozmnażania, uprawy i hodowli drzew i krzewów owocowych i ozdobnych, oraz prowadzenia drzew w formach karłowych, uprawy gruntowych roślin kwiatowych, uprawy chmielu, wikliny koszykarskiej i pszczelnictwa, wreszcie rozmnażania i hodowli roślin szklarniowych, utrzymania trawników, wysadzania kłębów i kwiatników kobierecnych.

Nauka teoretyczna bywa udzielaną w szkole przede wszystkim w okresie zimowym. W okresie letnim, w którym uczniowie głównie naukę praktyczną są zajęci odbywa się nauka tylko z przedmiotów ogólnie kształcących i podstawowych, co szczegółowo poniżej jest uwidocznione.

A) W okresie letnim (od 1. kwietnia do 30. września) udzielano następujących przedmiotów:

Nauczyciel	Przedmiot nauki	Tygodniowo			Razem
		I.	II.	III.	
Katecheta ks. Fr. Pałka	Religia	1	1	1	3
Kierownik W. Maciaszek	Sprawozdania tygodniowe	1	1	1	1
Naucz. fach. A. Kurowski	Botanika	1	1	—	2
Nauczyciel W. Tabeau	Język polski	2	1	—	3
	„ niemiecki	2	1	—	3
	Arytmetyka i geometrya	2	1	—	3
	Fizyka	1	—	—	1
	Miernictwo i niwelacya	—	2	—	2
	Rysunki	2	2	2	4
	Razem	12	10	4	22

B) W okresie zimowym (od 1. października do 31. marca) udzielano następujących przedmiotów:

Nauczyciel	Przedmiot nauki	Tygodniowo			Razem	Ogółem
		I.	II.	III.		
Katecheta ks. Fr. Pałka	Religia	1	1	1	3	3
Kierownik W. Maciaszek	Warzywnictwo	—	2	2	4	
	Sadownictwo	2	2	3	7	
	Kwieciarstwo szklarniowe	—	—	3	3	
	Uprawa wikliny	—	1	—	1	
	„ chmielu	—	1	—	1	
	Pszczelnictwo	—	1	—	1	17
Naucz. fach. A. Kurowski	Botanika	2	2	—	4	
	Zoologia	1	—	—	1	
	Zasady ogrodnictwa	2	—	—	2	
	Kwieciarstwo gruntowe	2	2	—	4	
	Krzewoznawstwo	—	2	—	2	
	Teorya zakładania parków	—	—	2	2	15
Nauczyciel W. Tabeau	Język polski	2	2	1	5	
	„ niemiecki	2	2	1	5	
	Arytmetyka i geometrya	4	3	1	8	
	Geografia i historia	2	2	—	4	
	Fizyka	1	—	—	1	
	Chemia	—	2	1	3	
	Rysunki	2	2	2	4	
	Kaligrafia	2	1	—	3	33
	Razem	25	28	17	—	68

Przygotowanie uczniów przed wstąpieniem do szkoły przedstawia się, jak następuje :

z ukończoną	III.	klasą	szkoły	ludowej	8
"	IV.	"	"	"	6
"	V.	"	"	"	3
"	VI.	"	"	"	1
"	I.	"	gimnazjalną	"	2
"	II.	"	"	"	2

Według pochodzenia było: z powiatu brodzkiego 1, czortkowskiego 1, gorlickiego 1, jasielskiego 1, krakowskiego 3, łańcuckiego 3, lwowskiego 3, nowosądeckiego 1, pilzneńskiego 1, samborskiego 1, tarnobrzeskiego 1, tarnowskiego 1, wielickiego 1, żmigrodzkiego 1, z gubernii kowieńskiej 1, z Czech 1.

Pod względem stanu i zajęcia rodziców było: a) synów właścicieli dóbr 1, b) synów właścicieli realności 1, c) synów urzędników państwowych 1, d) synów oficyalistów prywatnych 2, e) synów ogrodników 2, f) synów rolników 13. g) synów rzemieślników 2.

VI. Egzamina.

Z ośmiu uczniów I. roku złożyło egzamina roczne: a) z postępowaniem dobrym: Chodór Jan, Działuk Michał, Kawalec Jan, Alazur Adolf, Misiołek Kazimierz, b) z postępowaniem dostatecznym: Chomiszak Stefan, Styrpejko Teodor, Wojtasiewicz Stanisław.

Z siedmiu uczniów II. roku złożyło egzamin roczny: a) z postępowaniem dobrym: Czechałowski Dominik, Knepela Antoni, Świszczowski Władysław, b) z postępowaniem dostatecznym: Drużyński Ludwik, Jabłoński Edward, Inglot Franciszek, Nowak Sebastyan.

Z siedmiu uczniów III. roku złożyło egzamin roczny: a) z postępowaniem dobrym: Chadalski Roman, Skorupa Tomasz, b) z postępowaniem dostatecznym: Bator Józef, Filaczyński Józef, Gołębiowski Karol, Hass Edward, Hatschier Kazimierz.

Do egzaminu końcowego przystąpiło 7 uczniów i złożyli: a) z postępowaniem dobrym: Chadalski Roman, Skorupa Tomasz, b) z postępowaniem dostatecznym: Bator Józef, Filaczyński Józef, Hatschier Kazimierz, c) z postępowaniem niedostatecznym: Gołębiowski Karol i Hass Edward, którym pozwoliła Dyrekcya składać egzamin po odbyciu jednorocznej praktyki.

VII. Wiadomości o byłych uczniach.

Uczniowie, którzy w bieżącym roku cały kurs nauk w szkole ukończyli, udali się na praktykę: Bator Józef, do ogrodu hr. Potockiego w Zatorze, Chadalski Roman do ogrodu handlowego w Friedbergu (Hessya), Filaczyński Józef na ogrodnika do p. Starowiejskiej w Bratkówce, Gołębiowski Karol do ogrodów p. Paderewskiego w Kaśnej Dolnej, Hass Edward do ogrodu handlowego w Sornzig pod Lipskiem, Hatschier Kazimierz do Saksonii. Skorupa Tomasz do ogrodu handlowego Denizota w Poznaniu.

Uczniowie, którzy dawniej naukę w szkole ukończyli, pozostają: Teliga Tadeusz, jako pomocnik w c. k. ogrodzie botan. w Krakowie, Soroka Józef ogrodnikiem przy c. k. semin. naucz. w Tarnopolu, Wejnarski Ignacy pomocnikiem w ogrodzie handlow. w Tryeście, Ligeza Kazimierz na posadzie instruktora przy tutejszej szkole ogrodn., Drobner Zygmunt za granicą, jako stypendysta Wydziału krajowego Lichański Władysław ogrodnikiem, zarządzającym szkołkami w ogrodzie handlowym p. Freegego w Krakowie, Urbańczyk Antoni ogrodnikiem u p. Raderewskiego w Kaśnej Dolnej, Koza Michał ogrodnikiem zakładowym w Krynicy, Gunia Wawrzyniec ogrodnikiem w Izdebniku, Kulis Józef ogrodnikiem u p. Dąbskiego w Żaborowie, Strzyż Jan w Mariendorfie pod Berlinem, Berlitz Henryk pomocnikiem w ogrodach hr. Romana Potockiego w Łańcucie, Jedynak Sebastyan pomoc. w ogrodach miejskich w Krakowie, Białobok Jan pomoc. w ogrodach szkoły rolniczej w Czernichowie, Baran Wojciech pomoc. w ogrodach ks. Sanguszki w Gumińskich,

Jewniewicz Klemens pomoc. w ogrodach botaniczn. w Warszawie, Zaborowski Józef pomoc. w ogrodach w Nowojowej, Gromski Antoni pomoc. w ogrodach p. Götza w Okocimie, Szczęsny Józef pomoc. w ogrodach hr. Załuskiego w Siedliszowicach, Szczudło Jan i Rosenblatt Filip pomoc. w ogrodach p. Freegego w Krakowie, Rozdolski Maciej w ogrodzie botanicznym we Lwowie, Zieleniewski Klemens w ogrodach p. Trzecieckiego w Krośnie, Wilk Józef, Walczak Wojciech, Roziński Zygmunt, Prorok Teofil, Filipek Franciszek, Babraj Franciszek, Banaś Andrzej, Drobner Bolesław służą przy wojsku, Zajączkowski Antoni na praktyce w ogrodach w Schönbrunie, Wiktoryn Mieczysław u p. Bielskiego ogrodnika - pejzażysty we Lwowie, Chwastowicz, Aligoń i Schweichler wyjechali do Ameryki. O innych Dyrekcya bliższych wiadomości nie posiada.

VIII. Sprawy internatu.

W wewnętrznej administracyi nie zaszła od poprzedniego roku żadna ważniejsza zmiana. Uczniowie mieszczą się w jednej wspólnej sypialnej sali, obok której znajduje się pokój instruktora, aby tenże łatwiej mógł nad nimi wykonywać kontrolę.

Do sali sypialnej wchodzi uczniowie tylko w celu udania się na spoczynek, a rano po wstaniu, ubraniu się i odmówieniu modlitwy p rannej, dużyrny uczeń zamyka ją, a następnie zamyka i dopiero wieczór o godzinie 8³/₄ otwiera. Bezpośredni nadzór w zakładzie wykonuje kierownik szkoły przy pomocy instruktora.

Utrzymanie uczniów odbywa się we własnym zarządzie pod osobistym nadzorem kierownika zakładu. Wikt ubranie, jakoteż pościel otrzymują uczniowie takie same, jak to już Dyrekcya w poprzednich sprawozdaniach podała. Koszta wiktów uczniów, ubranie, pościel i pranie, tudzież utrzymanie odpowiedniej służby kuchennej wynosiły 3552 złr. 09 ent. Wikt prowadzi się we własnej administracyi i uczniowie otrzymują:

Dnie	Śniadanie	O b i a d			Wieczera
Poniedziałek	75 dg. chleba, ¹ / ₂ litr mleka	Rosół z ryżem	Mięso z sosem	Kasza jaglana z omastą	Ziemniaki z omastą i kwaśne mleko
Wtorek	"	Rosół z ziemniakami	Mięso z kapustą	Groch z omastą	Kasza jęczmienna z omastą i słodkie mleko
Środa	"	Rosół z fasolą	Mięso z ćwikłą	Kluski krajane z omastą	Ziemniaki z omastą i kwaśne mleko
Czwartek	"	Rosół z perłówką	Mięso z kapustą	Ziemniaki z omastą	Kasza jaglana z omastą i słodkie mleko
Piątek	"	Zupa ziemniaczana	—	Fasola biała z masłem	Ziemniaki z omastą i kwaśne mleko
Sobota	"	Zupa grochowa	—	Kluski krajane z masłem	Ryż z mlekiem
Niedziela	"	Rosół z grysiakiem	Mięso z ćwikłą	Pieczeń z ziemniakami	Kasza perłowa z omastą i kwaśne mleko

W porze zimowej dostają uczniowie co drugi dzień na śniadanie zamiast mleka, żur żytni, jakoteż i na wieczerzę do ziemniaków.

Z biblioteki szkolnej korzystają uczniowie w każdą niedzielę i święta z wyjątkiem tych, w które odbywają wycieczki z nauczycielami w celu zwiedzenia obcych ogrodów.

Stan zdrowotny uczniów był zupełnie zadowolniający. W potrzebie udzielał bezinteresownie porady lekarskiej Dr. Józef Walczyński, fizyk miejski, za co Dyrekcyja czuje się w obowiązku złożyć Dr. Walczyńskiemu na tem miejscu serdeczne podziękowanie.

IX. Budynki szkolne.

W wyreustaurowanej sypialni kosztem 600 zł. nie czuć więcej grzyba i zdaje się, że przez czas dłuższy nie pojawi się tam; zato budynek stary, w którym mieści się mieszkanie instruktora, umywalnia uczniów, jadalnia i kuchnia jest bardzo zniszczony, tak, że w mieszkaniu instruktora są otwory w spruchniałem drzewie, przezierające na ulicę, oddrzwia ledwie się trzymają, stoczone przez grzyb i wiek; w umywalni uczniów podłoga zgniła — (na umywalnię przeznaczono sień pomiędzy sypialniami, a jadalnią uczniów, dla braku innej ubikacji), dlatego należałoby koniecznie dać podłogę z betonu.

Szklarnie, które są jedynym środkiem demonstracyjnym przy nauce rozmnażania i pielęgnowania roślin szklarniowych, są jeszcze te same, które Wydział krajowy przed kilku laty od gminy miasta Tarnowa w dość złym stanie dla użytku szkoły nabył, z tą tylko różnicą, że w zeszłym roku zostały kosztem 400 zł. naprawione. Trzy zaś inne, które imitują szklarnie, a które zostały przez instruktora szkoły i uczniów ze starych desek i okien inspektowych postawione na przeciąg jednej zimy, pełnią służbę rzeczywistych szklarni już trzy lata ze szkodą dla inspektów, bo użyte do tej budowy okna inspektowe nie mogą być użyte do celu, dla którego zostały przykupione.

Poprawianie, choćby coroczne szklarni, nawet znaczniejszym kosztem, nie usunie potrzeby wybudowania nowych, choćby tylko z tego względu, że rośliny rosną, dotykają wierzchołkami do szyb, wskutek czego tracą właściwy sobie wygląd i psują się.

Wogóle budynek stary, w którym się mieści pomieszczenie instruktora, jadalnia, kuchnia i pokój na pomieszczenie szafek z odzieżą uczniów i nowo postawiony ze starego materiału, obejmujący pralnię, spiżarnię, drewnię i wychodki, wymaga gruntownej poprawy, a szczególnie wychodki, które są w całkiem prymitywny sposób urządzone, domagają się jak najrychlejszego poprawienia i ubezpieczenia.

X. Ogród szkolny.

Jak Dyrekcyja miała zaszczyt w poprzednim sprawozdaniu zaznaczyć, główny ten środek do nauki sadownictwa, warzywnictwa, krzewoznawstwa, kwieciarstwa gruntowego, uprawy chmielu i wikliny koszykarskiej rozwija się dobrze. W tym roku, z okazji wizytacji szkoły, szef sekcji w c. k. Ministerjum rolnictwa p. E. Oser prowadzeniu ogrodu wielkie oddawał pochwały. Szkoda tylko, że miejsce jest małe i dlatego nie można wiele takich drzewek wychować, a następnie po kraju rozesać. Popyt za tutejszemi drzewkami owocowemi jest bardzo wielki, tak, że Dyrekcyja tylko małej liczbie kupujących zadość uczynić potrafi, bo kto już raz kupił, albo tylko je widział, domaga się sprzedaży, a szkoła tylko około 1.000 sztuk rocznie produkuje, co do demonstracji zupełnie wystarcza, ale jest stanowczo za mało dla zaspokojenia żądań, choćby tylko małej części kupujących.

Drzewa owocowe maceczne tej wiosny bardzo obficie zakwitły, zdawało się, że będzie bardzo dużo owoców, tymczasem przymrozek 5 stopniowy 11. maja prawie całą nadzieję zniweczył, mroząc prawie wszystkie kwiaty i nawet utrzymywanie już od 3. godziny rano obłoku z dymu nad ogrodem nie zdołało zabezpieczyć kwiatów przed niszczącym czynnikiem atmosferycznym.

Kolekcję drzew i krzewów owocowych powiększono tak, że obejmuje obecnie odmian: 200 jabłoni, 200 grusz, 30 wiśni i czereśni, 30 śliw, 20 brzoskwiń, 12 mo-

reli, 4 nieszpuki, 6 winorośli, 24 agrestów, 10 porzeczek i 10 malin. Wprawdzie to jest jeszcze mało, jak na szkołę krajową, ale zawsze już jest coś, na czym można spostrzeżenia opierać, czy dana odmiana jest dla naszego klimatu odpowiednia, lub nie.

Warzywa od początku udawały się bardzo pięknie i udają dotąd, jak również i nasiona niektórych rodzajów.

Ubiegłej jesieni brała szkoła udział w wystawie owocowo-warzywnej, urządzonej przez Towarzystwo ogrodnicze w Tarnowie. Oprócz bogatej kolekcji warzyw, nasion własnej hodowli i owoców wystawiła wina porzeczkowe i suszone jarzyny i owoce, zbiór praktycznych narzędzi ogrodniczych, a nadto przez cały czas trwania wystawy nauczyciel p. Kurowski demonstrował wobec publiczności, jak suszyć owoce i jarzyny, jak robić wino owocowe, przyczem mu uczniowie III. roku bardzo pilnie dopomagali.

Wydział Towarzystwa ogrodniczego złożył podziękowanie szkole za trud podjęty przy demonstrowaniu, a komisya sędziów przyznała szkole dyplom uznania.

W miesiącu czerwcu b. r. zaprosiło znów Towarzystwo ogrodnicze szkołę do wzięcia udziału w wystawie róż, truskawek i wczesnych jarzyn, która się przy końcu czerwca odbyła. Dyrekcya zaproszenie przyjęła, bo na miejscu nie ponosi żadnych kosztów, a uczniowie przez takie wystawy bardzo wiele korzystają; to podnosi w nich ducha i dodaje chęci do dalszej pracy w tym zawodzie, bo widzą, jak publiczność ocenia ich pracę, wiedząc, że wszystkie czynności w ogrodzie wykonują wyłącznie sami.

Za bogatą kolekcję pięknych róż, truskawek i wczesnych jarzyn przyznano szkole najwyższą nagrodę t. j. dyplom honorowy, a za przedstawienie hodowli pieczarek medal złoty.

Wynik produkcji ogrodowej był następujący:

Sprzedano drzewek owocowych za	245 zł. 65 ct.
" kwiatów	199 " — "
" jarzyn	224 " 12 "
Oddano rachunkiem do kuchni za jarzyny	
przez lato	79 " 50 "
Oddano rachunkiem do kuchni za jarzyny	
przez zimę	134 " 80 "

Razem . . . 883 zł. 07 ct. czyli 1.766 K 14 gr

XI. Kronika szkoły.

Egzamin z okresu letniego odbył się w dniu 5. października 1899, a egzamin roczny w dniach 27., 28. i 29. marca b. r. w obecności delegata konsystoryalnego ks. Jana Jaworskiego, kanonika katedralnego, Dr. Piotra Forysta wice-marszałka Rady powiatowej i Witolda Rogoyskiego, burmistrza miasta Tarnowa. Wynik egzaminów był dobry.

Egzamin końcowy odbył się w dniach 30. i 31. marca b. r., a uczniowie po ukończeniu egzaminów udali się na dalszą praktykę do większych ogrodów, z wyjątkiem jednego, który wyjechał na posadę ogrodnika.

W ciągu roku inspekcjonował zakład JWP. M. Onyszkiewicz, Członek Wydziału krajowego, JWP. Władysław Struszkiewicz, c. k. Radca Dworu i c. k. inspektor kultury krajowej i Dr. Ignacy Szyszylowicz, Radca Wydziału krajowego.

Prócz tego raczyli zwiedzić zakład WPanowie: Andrzej Kędzior, dyrektor bióra melioracyjnego przy Wydziale krajowym, Dr. A. Krzyżanowski, Dr. Jan Hupka, Stefan Moysa, Dr. Mikołaj Krzysztofowicz i Średniawski, posłowie na Sejm krajowy.

Dnia 8. czerwca b. r. zwiedził także tutejszy zakład JWP. E. Oser, szef sekcji w c. k. Ministerjum rolnictwa w towarzystwie Rady Dworu Władysława Struszkiewicza, Członka Wydziału krajowego, M. Onyszkiewicza i burmistrza miasta Tarnowa, Witolda Rogoyskiego. Po szczegółowym zwiedzeniu zakładu i ogrodu wyraził się o zakładzie bardzo pochlebnie i podziękował kierownikowi za wzorowe prowadzenie ogrodu i zakładu.

XII. Wycieczki uczniów.

Jak w latach ubiegłych, tak i w tym roku odbywali uczniowie mniejsze wycieczki naukowe pod przewodnictwem jednego z nauczycieli do ogrodów JO. ks. E. Sanguszki w Gumniskach i innych blisko Tarnowa położonych. We wrześniu odbyli uczniowie III. roku pod przewodnictwem p. Kurowskiego, nauczyciela fachowego, w towarzystwie instruktora p. Ligęzy większą wycieczkę do Bochni, gdzie zwiedzili suszarnię owoców i jarzyn p. Rożańskiego, następnie udali się do Krakowa i zwiedzili ogród botaniczny, ogród handlowy p. Freegego, ogrody i plantacje miejskie, ogród Józefitów, prywatny ogród profesora E. Janczewskiego, ogród doświadczalny studium rolniczego na Prądniku czerwonym.

Dyrekcya poczuwa się do miłego obowiązku złożenia podziękowania W.Panom kierownikom wspomnianych zakładów za trud, jaki podjęli, udzielając wychowankom tutejszej szkoły szczegółowych objaśnień, dotyczących ich zawodu.

Oprócz ogrodów zwiedzili uczniowie niektóre kościoły, Wawel i groby królów polskich.

Z Dyrekcyi krajowej szkoły ogrodniczej.

W Tarnowie, dnia 25. lipca 1900.

Wojciech Maciaszek, w. r.

kierownik szkoły.

